

אנו פותחים היום בשורה של כינוסי ראשי־חדשים המוקדשים לשבטי ישראל, עולי גולה מכל התפוצות, ובראש ובראשונה לעולים מתפוצות ישמעאל. שאיפתנו היא לטפח, כפי יכולתנו, את תהליך קרוב הלבבות בין שבטי ישראל החוזרים למולדת, על־ידי פגישות הדדיות עם נציגיהם וכן על ידי שיחות בינם לבין עצמם. בכוונתנו להעלות את ניצוצות האורה הצפונים בכל שבט משבטי ישראל, לעשותם נחלה לכל האומה, להבליט ולהעלות את ערכי הרוח המיוחדים לכל אחד מהשבטים, ערכים העשויים למשוך את הלב לאהבה ולהוקרה. הפגישות הללו ידובבו את בני העדות, שיספרו על עצמם בלשונם ובסגנונם. לא בכדי פתחנו בעוליית־ימן, שכן עליית תימן היא אולי המופלאה שבעליות לארץ, ומכמה וכמה טעמים.

"מבצע ביעור חמץ"

נטלי ברוך מראיינת את אהרון מדואל

תמונה: אהרון מדואל

כפר שלם נוסד על אדמות הכפר הערבי סלמה. ראשוני המתיישבים בכפר שלם עוד זוכרים את פקודתו של בן גוריון להושיב יהודים בכל בית ערבי נטוש, בכוונה לייחד את האזור. כך, בשנים '48-'49 יושבו מהגרים יהודים, ברובם מזרחים, בכפר שלם. מאז, במהלך השנים הרבות, לא הוסדרה בעלות התושבים על הקרקע או זכויותיהם במקום. בימים אלו נאבקים תושבי כפר שלם בכוונה לפנותם מבתיהם בכח לטובת יוזמות נדל"ן. ביום שני ה־24.12.2007, ימים ספורים לפני ירידת הגליון לדפוס, פינו שוטרים ופקחי עיריית תל־אביב 30 משפחות מכפר שלם והרסו את בתיהם. נטלי ברוך, פעילה פמיניסטית־חברתית בתנועת "אחותי - למען נשים בישראל" ובתנועת "הקשת הדמוקרטית המזרחית", ראינה את אהרון מדואל, תושב כפר שלם, מזכיר ועד השכונה, בן להורים ילידי תימן.

נטלי ברוך: אהרון, קצת רקע היסטורי – מה קורה היום בכל הנוגע למאבק שלכם?
אהרון מדואל: בכפר שלם הבעיה מתחלקת לשני מתחמים. יש את כפר שלם הכללי, בו גרות בערך ארבע מאות משפחות, שבו פועלת חברת חלמיש מאז שנות השישים. בשנת '65 העבירו חוק פינוי־בינוי, שנועד למנוע מאנשים לרכוש את הבתים שלהם. האנשים כאן באו בעליות והתיישבו בחצרות גדולות, שטחים גדולים. הערבים השאירו פה פרדסים, בתים מאוד יפים ברובם הגדול, חוץ מהאזור שהיה צפוף במרכז הכפר. כנראה שלמישהו זה הפריע, כבר אז היו יזמי נדל"ן, אז הם העבירו חוק זדוני בשנת '65 והחוק הזה חסם את אפשרות הקנייה של התושבים, הרכישה העצמית של הבתים בטאבו. את הטיפול במתחם כפר שלם קיבלה חברת חלמיש, שפינתה מכאן מאות משפחות. קודם פינתה את

אלה שהיו גרים בקסבה ובמקומות צפופים אחרים, ומה שכונה "מעברות על עמודים", קרי שכונות נווה שלם ונווה אליעזר. אחרי גל הפינוי הראשון ראו אנשים בכפר שלם לאן הולכים הדברים והתחילה התאגדות בכפר, התארגנות שהגיעה לשיא ברצח של יהושע שמעון בשנת 1982. הוא היה חייל איש קבע משוחרר, שבנה מבנה בחצר המשפחה הגדול בדרך לוד. לא נתנו היתרי בנייה בכפר שלם החל משנות החמישים – עד היום לא קיבל אדם מעולם היתר בכפר שלם – והוא בלית ברירה בנה ללא היתר והוצא לו צו הריסה, וביום ההריסה הגיעו כוחות משטרה גדולים והוא עמד על גג המבנה ונורה למוות, אפשר להגיד נרצח על גג המבנה, הירייה הראשונה פגעה בכתף ותוך כדי שהוא נופל שוב כדור בראש. הורידו אותו עם הכף של הטרקטור והמשיכו להרוס. זה היה דבר מחריד, היו

אטומי לב, אדם מת וההריסה תתבצע. כתוצאה מהמקרה פרצו מהומות קשות שגרמו לחשיבה מחודשת אצל הממסד ובאה שושנה ארבלי אלמוזלינו, שהיתה יו"ר ועדת הכלכלה של הכנסת, ושר השיכון דאז, דוד לוי, שהכריז שלא יהיו עוד מעברות על עמודים נוסח נווה שלם. הוחלט שהתושבים שחיו בנחלות גדולות על בתי קרקע יפונו ויקבלו מגרשים וכסף לבנייה. אלא שהדבר התנהל בעצלתיים עד אמצע שנות התשעים, אז מונה יובל פרנקל לתפקיד מנכ"ל חלמיש. הוא היה בכיר במפלגת העבודה והצליח להביא לביקור את ראש הממשלה דאז יצחק רבין. בביקור רבין הישווה את המקום לחאן יונס וג'באלייה ונתן תנופה ומרץ וגיבוי לחברת חלמיש שעסקה במלאכה. תקופה קצרה אחרי כן פונו מכפר שלם שלוש מאות משפחות. בשנת '96 ניצל מנהל מקרקעי ישראל את חילופי השלטון

והקפיא את הפינויים בטענה שדמי הפינוי המשולמים גבוהים מדי. בשנת 2004 נתנו מנדט לחלמיש לחדש את הפינויים, בתנאים מסויימים שכללו חובה להציע במהלך השנתיים הקרובות הצעות פינוי לכל המשפחות שנמצאות כרגע בכפר שלם על־פי הקריטריונים של הפינוי ב־96', ובשנת 2007, במידה ואנשים מסרבים להתפנות או מעכבים את פינויים, חלמיש תגיש נגדם תביעות לסילוק יד. חלמיש לא קיימה פסיק בהחלטת המינהל, ולא פנתה לאף אדם בהצעת פינוי ראויה וחוקית.

האדמות כאן לא של חברת חלמיש אלא חלמיש קיבלה אותם בפטור, בחינם בתנאים של משק סגור – כלומר הרווחים של מכירת האדמות לקבלנים נועדו לשמש לתושבים בלבד. חברת חלמיש שכחה את מטרותיה ואת העקרונות שהיא צריכה לפעול לפיהם, והפכה את עצמה לחברה מסחרית גרידא, שמטרתה לנשל את התושבים במינימום מחיר ואם אפשר גם לא לשלם וכך לנסות למקסם את הרווח שלה.

היתה עוד בעיה. חלמיש היתה אמורה על־פי המינהל לסיים את פינוי כפר שלם בשנתיים ימים. במידה וחלמיש אכן היתה מסיימת, היתה ניטלת ההצדקה לקיומה, כי עיקר קיומה של חלמיש זה כפר שלם. זאת הסיבה שבחלמיש עשו חושבים והחליטו שבאמת לא מתאים להם ועדיף ללכת למשפטי סילוק ותביעות משפטיות ולעשות קומבינות. כך הנושא מתארך והביקורת נעלמת. ולכן נכנסנו למאבק קשה מאוד מול חברת חלמיש שבחודש האחרון איבדה כל רסן, התחילה להפציץ את כפר שלם בתביעות משפטיות וסילוקי יד, גם בערבי חגים, כיפור, ראש השנה, לא מעניין אותם; יכול להיות ערב ראש השנה ואתה מגיע הביתה וערב החג עומד אדם ואתה

מקבל תביעה לבית משפט או מכתב סילוק לשבעה ימים. אלו הן הבעיות המשותפות לכל תושבי כפר שלם. יש גם בעיה נוספת במתחם שנקרא מתחם מחל־משה דיין, שם גרות היום בערך שלושים משפחות. במתחם הזה, לא ידוע איך, הגיעה האדמה לידי אדם פרטי, יומית נדל"ן, רומה אפרתי שמה, שלטענתה קנתה בשנת 1990 מאנשים אחרים, גם כן פרטיים, קטע קטן מהאדמה, ובחווה המכירה של רומה אפרתי מצוין בפירוש שהיא זאת שצריכה לפנות את האנשים.

נטלי ברוך: איזה איזור קנתה? כמה דונם?
אהרון מדואל: היא קנתה שטח, לא זוכר בדיוק כמה דונם, נדמה לי ארבעה דונם, זה שטח שמספיק לבניית שמונים דירות. עכשיו למה היא קיבלה את הקרקע בזול? כי הקרקע הוגדרה כתפוסה. בחווה צוין שחובת פינוי האנשים זה עליה, והמוכר לא ציין איך הפינוי אמור להיעשות, דרך בית משפט או דרך משא ומתן מסחרי. האדמה הזאת נמכרה לה בזול כי חלק מהכוונה היתה, אני מוריד לך מהמחיר ובתמורה את אחראית לממן את הפינוי של האנשים פה. מרבית האנשים בכפר הם אנשים מבוגרים, כולם לא התמצאו בהליכים משפטיים והם הפקידו את גורלם בידי עורכי דין, שלא נכנסו לעובי הקורה של כפר שלם. אותן משפחות נפסק נגדן במשפטי סילוק היד. בפסח האחרון היו אמורים לסלק אותן מהמתחם. סביב זה היה הרבה רעש והתקשורת יותר התעניינה, כי שם מדובר באנשים שאו־טו־טו מסולקים מהבית. התקשורת רוצה צבע, אנשים שמוציאים אותם מהבית. כתב של ערוץ 1 בא לעשות כתבה, עשה כתבה של שתי דקות בדיוק, ואמר, תקראו לי כשהיה הפינוי, כלומר רצה לעשות אייטם של דם ודמעות. נפגשנו עם תחקירנים של דנה וייס, אבל חוץ מזה,

כלומר, לא באה טלוויזיה באמת, לעשות תחקיר מעמיק.רוצים דמעות של אנשים כמו שראית שזורקים אנשים בגלל משכנתאות, וממשיכים לסיפור הבא. למבצע הפינוי הזה, אנב, המשטרה קראה "מבצע ביעור חמץ", שהיה גם השם שההגנה קראה למבצע שכבשו בו את הכפר מידי הערבים ב־1948. אז גם קראו לזה ביעור חמץ, כך שהיה לשם הזה דו־משמעות.

נטלי ברוך: איזה דו־משמעות?

אהרון מדואל: פעם מישוהו אמר לי שהוא עושה סרט על הכפר, עשירי יפו היה להם בתי קיט בכפר שלם, הם אהבו את המקום. אנשים מספרים שהיו סירים על פתילות, הערבים השאירו ציוד, בתים שהיו נושמים וגורשו מהם. היתה אמת מים בגינה, באר, עצים שערבים נטעו, בית קברות. אחרי מלחמת ששת הימים גם הגיעו פלסטינים מהשטחים לביקורים בודדים כדי לראות את הבתים שלהם. קיבלו אותם בסדר וגם גרו עובדים מעזה בדירות שכורות בכפר. בכלל אני מרגיש שגם אנחנו פליטים כמוהם, עזבנו את ארצות ערב, השארנו רכוש, בתים, ההורים שלנו סבלו בגלל מלחמת השחרור כאן, הם נרדפו בארצם בגלל זה. אמא שלי בעדן כמעט קיפחה את חייה כי ערבי רדף אחריה ושפך עליה בנזין ונשרף לה הגב. בגלל הציונות כאן יהודי ערב סבלו, גם יהודי אירופה הפכו לפליטים בגלל המלחמה. אנחנו פליטים חסרי זכויות על האדמה מאז 1948 כי בשנת 60' מנעו מהוריי ומהסבים לרכוש את האדמות שלנו, לא כמו אצל הקיבוצים והמושבים שנתנו להם לרכוש את האדמות ולקבל זכויות. אותנו השאירו על מזוודות שישים שנה. בהתחלה ניסו לנשל בשיטה ברוטלית ואחר כך שוב השתפרו, ואז חזרו לשיטות הישנות. הנישול כאן זה אותו דבר כמו ביפו, אותה שיטה, תסתלקו מהבית בלי פיצוי.

נטלי ברוך: למאבק שלכם היו הדים רבים. הגיעו לכאן אנשי הוועד נגד הריסת בתים וארגוני שמאל ומשלחות של אקטיביסטים מחו"ל, איך אתה מרגיש עם כל זה?

אהרון מדואל: הרגשנו חיוזק רציני מהעניין הזה, אפילו כתוצאה מכך אנחנו מודהים עם הבדואים בנגב, אתה נוסע לאילת רואה בדרך לדימונה, דרך כביש באר־שבע־דימונה ומאחל להם הצלחה. בסופו של דבר אני רואה את כל הבעיה בכרישי נדל"ן שמקושרים לשלטון שבאים ורוצים לנשל

נטלי ברוך: אתה חושב שאפשר לראות את המאבק שלכם כמאבק מזרחי בדומה לפנתרים השחורים בזמנו ומרד ואדי סאליב? יש נקודות דומות?

אהרון מדואל: כן יש כאן נקודות זהות, למרות שזה לא בדיוק מאבק מזרחי אלא יותר חברתי־מזרחי, וזאת בגלל שאנחנו מזרחים אבל גם אשכנזים עוזרים לנו וגם מזרחים רבים. אבל בגלל המעמד, והאוכלוסייה שגרה פה, ואתה יודע בוודאות שלאשכנזים לא יעשו את זה, ואתה רואה

הערבים השאירו פה פרדסים, בתים מאוד יפים ברובם הגדול, חוץ מהאזור שהיה צפוף במרכז הכפר. כנראה שלמישהו זה הפריע, כבר אז היו יזמי נדל"ן, אז הם העבירו חוק זדוני בשנת 65' והחוק הזה חסם את אפשרות הקנייה של התושבים.

את האנשים. המדינה כמדינה היא מדינה שעתידה מאחוריה שכל מי שאני מכיר אם יש לו אפשרות להוציא דרכון זר שיוציא. פעם לא הייתי אומר את זה. יש לי אח קטן, חי בשוודיה נשוי לשוודית, היה בארץ לפני שבועיים. פעם היינו לוחצים עליו תחזור לארץ, היום אני לא אומר לו תישאר, אני אומר להוריי, הוא עשה את הצעד הנכון. האנשים שם למעלה התנתקו מאיתנו, המדינה לא מעניינת אותם, הפקידות מושחתת, כל העניין הציוני יתרסק לרסיסים וייעלם, היום זה מכור כפי יכולתך, קח כפי יכולתך, טרוף כפי יכולתך.

איזה הקלות הביאו לקיבוצים ולמושבים בהחלטה האחרונה. אני לא אומר שהמאבק נושא צביון מזרחי בלבד, אבל גם יודע במאה אחוז – אם היו גרים פה אשכנזים לא היו עושים את זה בחיים. **נטלי ברוך: יש אנשים שאומרים שיקבלו פיצויים ויתפנו. מה הבעיה? הלא יש פינוי־בינוי בהרבה מקומות בארץ.**
אהרון מדואל: אנחנו לא מתנגדים לפינוי. העניין שהיום לא מציעים שום דבר אלא מציעים משפטים וסילוק יד. אני הייתי נגד הפינוי וממה אני שומע ורואה יש הרבה שותפים לדעתי. היום יש חשיבה אחרת.

אני קורא באתרים באינטרנט שאנשים אומרים, למה צריך לפנות את כפר שלם? צריך להשאיר אותו, שיהיה כמו מקומות כמו נווה צדק, יפו, כמו מקומות כאלה, לתת פיתוח. אני מעדיף את האפשרות הזאת על כל פני אפשרות אחרת. אבל באופן עקרוני אנחנו לא מתנגדים לפינוי, אנחנו דורשים פיצויים כמו שנקבעו בשנת 1996, משודרגים ומתאימים להיום. חלמיש הפחיתה מהפיצויים של שנות התשעים, ובעצם היום לא מציעה שום פיצוי, רק

שולחת תביעות ומשפטי סילוק יד לבית משפט. התביעות האלה הם טרטור וסבל בל יאומן לאנשים שגרים פה, וזה יוצר חגיגה ופרנסה לחבורות עורכי דין. עלי עצמי זה מטיל עול כבד. אני צריך להסביר לכל תושב שלוקח עורך דין, כי אני די מתמצא מהבחינה המשפטית. אנשים חושבים שחלמיש שולחת להם מכתב, אנחנו הבעלים, תפנו את האדמות והם לא יודעים שחלמיש קיבלה את האדמות פה לא כבעלים, אלא כגורם מפנה ואין לה שום זכות לנקוט בכל הליך פינוי לפני שהיא באה לתושב עם הצעת פיצוי ראויה.